

FOLIA ONOMASTICA CROATICA 25 (2016)

DOI: <http://doi.org/10.21857/mzvktpx7d9>

UDK 811.163.42'373.2(02) Lovretić, J.

Izvorni znanstveni članak

Rukopis primljen 14. IX. 2016.

Prihvaćen za tisak 21. IX. 2016.

SANJA VULIĆ

Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu
 Borongajska cesta 83 d, HR-10000 Zagreb
sanja.vulicc@gmail.com

BLAGDANI I SPOMENDANI U ZAPISIMA JOSIPA LOVRETIĆA (PUČKA IMENA, NAZIVLJE, POSLOVICE I UZREČICE)

U etnografskome dijelu bogate bibliografije vlč. Josipa Lovretića ističe se njegova monografija *Otok*, u okviru koje su i dragocjeni zapisi o pučkim imenima blagdana i svetačkih spomendana te poslovice i uzrečica vezanih uz te dane u Otoku u Slavoniji. Lovretić također donosi imena pojedinih dana u pokladnome razdoblju. Ta se građa u ovome radu uspoređuje sa sukladnim imenima, poslovicama i uzrečicama u govorima ostalih šokačkih Hrvata, uključujući i šokačke Hrvate u dijaspori, te s govorima Hrvata na širemu govornom području (štokavskome, čakavskome i kajkavskome). Upozorava se na brojne zanimljive podudarnosti.

Josip Lovretić, svećenik i dobar poznavatelj mnogih hrvatskih pučkih blagdanskim imena, u Otoku u Slavoniji zabilježio je brojna pučka imena blagdana i svetačkih spomendana, a također i nazivlje te pučke uzrečice i poslovice koje se odnose na te dane. Pritom valja napomenuti da su Lovretićevi nazivi *sveci* i *prisvećaji* tek djelomice sukladni standardnojezičnim nazivima *blagdani* i *spomendani*. Blagdani su, kako je poznato, liturgijski važni dani, a spomendani pojedinih svetaca liturgijski se svečanije slave samo u pojedinim župama koje su posvećene nekomu od tih svetaca. Lovretiću su pak *sveci* oni dani na koje izostaju poslovi u polju (kao i nedjeljom) dok se na *prisvećaje* »ne ore, ne tka i ne prede« (Lovretić 1990: 316).

Zanimljivo je da su Lovretićeva imena svetačkih spomendana temeljena na različitim tvorbenim obrascima. Općenito se može reći da su ta imena najčešće nastala poimeničenjem odnosnih pridjeva srednjega roda, koji su od osnove svetčeva imena bili izvedeni sufiksom *-ovo*. Tako je i u mnogim drugim govorima, ne samo slavonskoga dijalekta nego i u brojnim hrvatskim govorima općenito, pa nije začudno što se rabe i u Otoku. Za usporedbu s ostalim govorima slavonskoga dijalekta navodim npr. realizacije *Markovo* i *Petrovo* iz Sonte u Bačkoj, koje Ruža Silađev rabi u svojim etnografskim prozama na sončanskom idiomu (usp. Vulić

2012: 176), zatim *Markovo*, *Petrovo* u govoru Varoša u Slavoniji (usp. Lukić 1924: 297–298), *Josipovo*, *Markovo*, *Antunovo*, *Petrovo* u govoru Luča u Baranji, *Markovo*, *Antunovo* u govorima Nijemaca i Novoga Sela u zapadnome Srijemu itd.¹

Lovrećićevi su pak otočki primjeri *Grgurovo* (12. ožujka) (*ibid.* 559), *Josipovo* (19. ožujka) (*ibid.* 316), *Markovo* (25. travnja) i *Petrovo* (29. lipnja) (*ibid.* 317). Budući da se potonje ime odnosi na blagdan sv. Petra i Pavla, zanimljiva je Lovrećićeva napomena: »Prije podne je Petrovo, po podne Pavlovo, vele Otočani« (*ibid.*). Marković (1986: 82) pak navodi da je u slavonskim Sikirevcima *Petrovo* 29. lipnja, a *Pavlovo* 30. lipnja. Isto je u Novome Selu u zapadnome Srijemu. Budući da je koncem lipnja nerijetko vrlo toplo, Lovrećić je zabilježio i naziv *petrov-ske vrućine* (*ibid.* 13).

Za blagdan pak sv. Antuna Padovanskoga (13. lipnja) Lovrećić donosi ime *Antunovo*, pa je i jednu svoju proznu crticu naslovio *Na Antunovo*. Crticu je objavio 1886. u zagrebačkome *Vijencu* (god. 18, br. 6–7). Tu svoju kratku prozu zove »narodopisna crtica« te ističe kako ju je napisao poglavito iz etnografskih, a ne iz književnih pobuda: »Ja nikako nisam želio biti ni pripovjedač, ni crtičar, ni novelist, ni romanopisac, već sam samo želio, da spasim blago iz naroda, koje bi se inače zaboravilo, a jer se onda za te opise nije marilo, morao sam to uvrstiti u kaku priču« (Lovrećićev navod donose Martinović i Batarilo 2015: 58, 61). Izabrao je *Antunovo* jer je toga dana u Otoku proštenje.

Skupini spomendanskih imena navedenoga tipa valja još dodati *Đurđevo*.² Pri tom Lovrećić (*ibid.* 317) prilično nejasno opisuje odnos spomendana sv. Adalberta³ (23. travnja) i sv. Đurđa (tj. sv. Jurja): »Sveti Adalbert je svetog Đurđa otac, *Staro Đurđevo*. Dok nije bilo njegovog sina Đurđa, narod je slavio Adalberta 23. travnja, ko što danas slave Đurđevo (24. travnja). Na *Staro Đurđevo* su se sastajali ajdući i častili se na urečenom mistu, a danas, kad nema ajduka, slavi se *Mlado Đurđevo*«. Iz prvoga se dijela središnje Lovrećićeve rečenice u tome navodu može za-

¹ Sve primjere koji se uspoređuju s Lovrećićevima, a uz koje nije naveden izvor, prikupila sam osobnim terenskim istraživanjem, i to u Frakanavi u austrijskome Gradišću u srpnju 1991.; u zaseoku Ivanci Zagorja Ogulinskoga u rujnu 1993.; u selima karaševskih Hrvata u Rumunjskoj u ožujku 1994.; u Mienovu u austrijskome Gradišću u srpnju 1994.; u Molvama u Podravini u lipnju 1996.; na otoku Drveniku Velome u srpnju 1996.; u Vinišćima kraj Trogira u kolovozu 1996.; u Hrvatskome Grobu u Slovačkoj u lipnju 1997.; u Oštarijama u središnjoj Hrvatskoj u srpnju 1997.; u Rekašu u Rumunjskoj te u Bačkome Monoštoru i Sonti Bačkoj u travnju 2008.; u Cerovcu kraj Slunja u studenome 2010.; u Trilju te u zaseoku Ovrli u Otoku kraj Sinja u lipnju 2013.; u Šinkovici Šaškoj kraj Bednje u Hrvatskome zagorju u ožujku 2014.; u Nijemcima i Novome Selu u zapadnome Srijemu u svibnju 2014. Početkom 1992. zabilježila sam primjere iz govora prognanika iz Luča u Baranji, koji su tada boravili u Zagrebu.

² To je spomendansko ime nastalo poimeničenjem odnosnoga pridjeva, koji je bio izveden alternativnim sufiksom *-evo* iz osnove koja završava na palatal, tj. *Đurđ-* + *-evo*).

³ Sv. Adalbertu krsno je ime Vojtjeh, pa ga ponegdje, posebice u rodnoj mu Češkoj, zovu sv. Vojtjeh.

ključiti da se prije na datum 23. travnja obilježavao sv. Adalbert, a da se danas obilježava sv. Juraj. Cjeloviti pak navod upućuje na zaključak da je 23. travnja *Staro Đurđevo*, a 24. travnja *Đurđevo*. Ako je, kako piše Lovretić, sv. Juraj zamijenio sv. Adalberta 23. travnja, nije jasno zašto bi to bilo *Staro Đurđevo* i zašto bi za njegov spomendan postojao i datum 24. travnja. Može se zaključiti da je Lovretić pobrkao dvije međusobno nepovezane činjenice. Naime, sveti je Adalbert ubijen 23. travnja 997., pa je zato taj datum u Crkvi određen kao njegov spomendan. Istoga je datuma i spomendan sv. Jurja (Đurđa), za kojega se smatra da je bio rimski vojni časnik koji je g. 303. umro mučeničkom smrću. Tradicionalno se smatralo da to dogodilo 23. travnja, pa je g. 684. u Rimokatoličkoj crkvi službeno određen 23. travnja kao njegov blagdan. Zbog toga se u Katoličkoj crkvi spomendani sv. Adalberta i sv. Jurja obilježavaju na isti datum, 23. travnja, ali je u Crkvi u Hrvata znatno omiljeniji i u pučkim pobožnostima zastupljeniji sv. Juraj. Lovretićevo spominjanje datuma 23. i 24. travnja može se objasniti činjenicom što se na srednjoeuropskome prostoru ponegdje Jurjevo (Đurđevo) obilježavalo 23. travnja, a ponegdje 24. travnja. Tako su npr. Slovenci sjeverno od Drave spomendan sv. Jurja redovito obilježavali 23. travnja, a južno od Drave 24. travnja, dok su danas svi slovenski katolici prihvatili datum 23. travnja (usp. Kuret 1989: 255). Katolička crkva u Mađarskoj i danas ga obilježava 24. travnja (usp. Franković 2011: 292). S druge strane, imena *Đurđevo* i *Staro Đurđevo* nisu nastala zbog tih dvaju datuma nego zbog drugoga razloga. Naime, ponegdje se u hrvatskome puku blagdan sv. Jurja obilježava dva puta, tj. po gregorijanskome kalendaru 23. travnja, ali također i na stari datum 6. svibnja, koji je ostao iz doba kada se Rimokatolička crkva još služila julijanskim kalendarom. Tako npr. u zapadnoj Hercegovini obilježavaju *Jurevdan* (23. travnja) i *Stari Jurevdan* (6. svibnja) (usp. Kraljević 2013: 123). Vjerojatno se Lovretićevo *Đurđevo* i *Staro Đurđevo* zapravo odnose na ta dva datuma. Inače, ime *Đurđevo* za spomendan sv. Jurja može se susresti u brojnim govorima slavonskoga dijalekta, npr. u Varošu (usp. Lukić 1924: 297) i Sikirevcima (usp. Marković 1986: 61) u Slavoniji, u Sonti u Bačkoj (usp. Silađev 2011: 64–65), u Nijemcima u zapadnome Srijemu, u Luču u Baranji.

Na isti je način, tj. poimeničenjem odnosnoga pridjeva srednjega roda, koji je bio izveden sufiksom *-evo*, nastalo ime *Križevo*, koje je Lovretić (*ibid.* 560) zabilježio u Otoku kao pučko ime blagdana Kristova Uzašašća. Isto ime, za isti blagdan, zabilježeno je i u nekim drugim govorima slavonskoga dijalekta, npr. u Varošu (Lukić 1924: 297). U Sonti u Bačkoj cijeli tjedan koji prethodi blagdanu Uzašašća zove se *Križevcka nedilja*, što upućuje na zaključak da se u tome naselju blagdan Uzašašća nekoć nazivao *Križevo*. Zanimljivo je da se i u pojedinim kajkavskim govorima (npr. u Međimurju) taj blagdan zove *Križevo*, a u čakavskim je ime *Križeva* za taj blagdan često u središnjoj Hrvatskoj i u polutisućljetnoj dijaspori (usp. Vulić 2012: 187).

Za blagdan u čast Euharistije, odnosno Tijela Kristova, Lovretić je u Otoku zabilježio ime *Brašančevo* (*ibid.* 560). To je blagdansko ime poimeničeni pridjev u srednjemu rodu, izveden sufiksom *-jevo* od opće imenice *brašanac* ili *brašance* u značenju ‘malo brašno’ (s jotiranjem *cj > č* na granici tvorbene osnove i sufiksa). Ta se opća imenica u prenesenome značenju rabi za oznaku Tijela Kristova jer se hostije, koje su simbol toga Tijela, izrađuju od brašna (usp. Vulić 2012: 173). Blagdansko ime *Brašančevo* susreće se i drugdje u šokačkih Hrvata, npr. u Varošu (Lukić 1924: 298), Sikirevcima (Marković 1986: 77), u južnoj Baranji (Sekereš 1977: 426), u Luču u Baranji, u Novome Selu u zapadnome Srijemu, u Katolju u mađarskome dijelu Baranje. To ime najčešće rabe i bunjevački Hrvati u Bačkoj, također racki Hrvati u Bačinu i Dušnoku u Bačkoj (u Bajskome trokutu), a i inače je često u novoštokavskim ikavskim govorima u zapadnoj Hercegovini, ali i drugdje (Vulić *ibid.* 172–173).

Vrlo je zanimljivo da su se u govoru Otoka očuvala i pojedina imena svetačkih spomendana i blagdana koja su poimeničeni odnosni pridjevi srednjega roda, a ti su pridjevi bili izvedeni starim sufiksom *-je* za tvorbu takvih odnosnih pridjeva. Takvo je npr. ime *Ivanje*⁴ (Lovretić *ibid.* 317) za blagdan Rođenja sv. Ivana Krstitelja (24. lipnja). Isto ime zabilježio je i Lukić (1924: 298) u Varošu. Sufiks *-je* ponekad dolazi i na skraćene osnove, npr. u Otoku za spomendan sv. Mihovila (29. rujna) u fonološkoj inačici *Miolje* (Lovretić *ibid.* 561)⁵. Istu je realizaciju zabilježio Marković (1986: 62) u Sikirevcima. Ta se realizacija susreće i u drugim govorima slavonskoga dijalekta, npr. u Luču u Baranji. U južnoj je Baranji zabilježena inačica *Mijolje* (Sekereš 1977: 439), također u Sonti u Bačkoj (Siladev 2011: 22–24).

Ime *Ilinje* za spomendan sv. Ilije (20. srpnja) nastalo je poimeničenjem nekadašnjega odnosnog pridjeva srednjega roda, koji je bio izveden drugotnom sufiksacijom – nekadašnjoj pridjevskoj izvedenici *Ilin* dodan je još sufiks *-je*. Spomendansko ime *Ilinje* zabilježio je Lovretić (*ibid.* 13) u Otoku, a npr. i Lukić (1924: 298) u Varošu.

Blagdan Svijećnice, tj. Isusova prikazanja u Hramu (2. veljače), crkvena liturgija prije svega smatra Isusovim blagdanom. Međutim, hrvatski vjernički puk, koji gaji veliku pobožnost prema Majci Božjoj, kojoj se u neprestanim životnim teškoćama utjecao u zaštitu, taj je blagdan počeo smatrati marijanskim. Zato nije začudno što je Lovretić (*ibid.* 316) u Otoku zabilježio ime *Svitlo Marinje* (‘Svjetlo Marijino’). Drugi dio toga blagdanskoga imena opet je nastao poimeničenjem nekadašnjega odnosnog pridjeva srednjega roda, koji je bio izveden drugotnom sufiksacijom (nekadašnjoj izvedenici, tj. odnosnomu pridjevu *Marin* – od ime-

⁴ S jotiranjem na granici nekadašnje tvorbene osnove *Ivan-* i sufiksa *-je*.

⁵ Kada piše standardnim jezikom, Lovretić rabi fonološku inačicu *Miholje*, što se može zaključiti iz njegovih zapisa na standardnome jeziku koje u svojoj knjizi donose Martinović i Batarić (2015: 30).

na *Mara* – dodan je još sufiks *-je*). Sukladno tomu, svijeća koja se blagoslivlja na Svijećnicu, tj. na *Svitlo Marinje*, naziva se u Otoku *marinjska svića* (Lovretić *ibid.* 379). U Sikirevcima je taj naziv zabilježen u fonološkoj inačici *marinska svića* (Marković 1886: 47). Potonju inačicu rabe i bunjevački Hrvati u Bačkoj. Šokački Hrvati u Sonti u Bačkoj rabe fonološku inačicu *marincka svića* (usp. Vulić 2009: 268). Inače je u mnogim govorima šokačkih Hrvata odnosni pridjev srednjega roda u starome dvorječnom imenu izveden novijim sufiksom *-ino*, npr. u Sonti u Bačkoj, *Svitlo Mari(j)ino*, u Rekašu u Rumunjskoj *Svetlo Marijino*.

Pojedina se pak spomendanska imena svetaca u govoru Otoka doslovce sastoje samo od pridjeva *sveti* i svetčeva imena, npr. *Sveti Vinko* (5. travnja) i *Sveti Jakob* (1. svibnja) (Lovretić *ibid.* 317). Takva je imena Lovretić zabilježio za spomendane u puku manje poznatih svetaca ili pak za one koji imaju neko drugo pučko ime, koje je uobičajeno. Naime, za razliku od spomendana sv. Vinka iz Zaragoze, koji se u Crkvi obilježava 22. siječnja i koji je u puku vrlo popularan, spomendan sv. Vinka Ferrerskoga, koji se u Crkvi obilježava 5. travnja, puku je neusporedivo manje poznat. Osim imena *Sveti Jakob*, Lovretić donosi i inačicu spomendanskoga imena koje je uobičajeno u puku, a glasi *Filipovčica* jer se 1. svibnja tradicionalno obilježavao spomendan sv. Filipa i Jakoba⁶ (*ibid.* 320). Iz narodne pjesme donosi pučko ime za taj spomendan *Filipovčica Jakobovčica* (*ibid.*). Lovretić je i jednu svoju proznu crticu naslovio *Filipovčica. Crtica iz Slavonije*, a posvećena je istoimenomu običaju u Komletincima (usp. Martinović i Batarilo 2015: 56). Tu je crticu objavio 1887. u *Prosvjeti* (god. 5, br. 10–11). Inačice toga spomendanskoga imena rabe se u još ponekim govorima slavonskoga dijalekta, npr. u Luču u Baranji *Filipovčaca Jakopovčaca*.

Sveti Didak, koji se prema Lovretiću obilježava 12. studenoga, vjerojatno je proizvod pučke mašte jer ga nema u katoličkim kalendarima i hagiografijama. O sv. Didaku i njegovu spomendanu Lovretić (*ibid.* 318) piše: »Govore, da je on otac svetog Martina, jer je sutradan iza Martinja.«

Jedno od pučkih imena za sv. Tomu, apostola, a ujedno i za njegov spomendan jest *Sveti Toma Sumnjivac*. Ime je nastalo na temelju događaja koji je opisan u sv. Evanđelju po Ivanu: sveti Toma nije vjerovao, tj. sumnjao je da je Isus uskrsnuo, pa je, da bi se u to uvjerio, želio opipati Isusove ruke i rebra. Kao sveti Toma sumnjivac spominje se u jednoj narodnoj pjesmi koju je zapisao Lovretić (*ibid.* 318).

Lovretić također rabi ime *Sveti Mikola putnik* (*ibid.* 378) (tj. Sveti Nikola) jer je taj svetac, prema jednoj od legendi koje se uz njega vežu, smirio oluju na moru pa se od davnine štuje kao zaštitnik pomoraca, ali i inih putnika. Zanimljiva je u navedenome primjeru stara imenska inačica *Mikola*, koja je npr. uobičajena u govorima karaševskih Hrvata u Rumunjskoj.

⁶ U novije je vrijeme taj spomendan premješten na 3. svibnja jer se 1. svibnja počeo obilježavati spomendan sv. Josipa Radnika.

Lovrećić je zabilježio ime *Ognjeni Antun* (*ibid.* 316, 499) za spomendan sv. Antuna, opata i pustinjaka (17. siječnja). Postanak toga imena ovako objašnjava: »Ko je u ognju bolovo, zavituje se, da ne će taj dan raditi; da će ići k sv. misi.« (*ibid.* 316), odnosno »Koji su болоvali u vatri ili ognju, ne rade ništa na ognjenog Antuna« (*ibid.* 499).

U sjevernoj je Hrvatskoj, počevši od srednjega vijeka, stoljećima bilo rašireno štovanje sv. Stjepana, ugarskoga kralja, koji je pokrstio svoj narod. Spomendan mu je 20. kolovoza. Zato i Lovrećić ima sintagmu: *Na kralja Stipana* (*ibid.* 561.)

Za spomendan smrti sv. Ivana Krstitelja (29. kolovoza) Lovrećić je u Otoku zabilježio inačicu *Usikovanje svetog Ivana* (*ibid.* 317), ali spominje i sv. Ivana Glavosika kojemu se mole u Komletincima (*ibid.* 379). Ime *Usikovanje* za taj spomendan zabilježio je i Marković (1986: 93) u Sikirevcima. Pritom je važno napomenuti da je spomendansko ime *Usikovanje* bilo uobičajeno u starijoj hrvatskoj vjerskoj literaturi. Rabilo se još početkom 20. stoljeća. Osim u pojedinim govorima slavonskoga dijalekta, još uvijek se rabi i u pojedinim čakavskim govorima, npr. na otočiću Vrgadi i u Tkonu na Pašmanu. Ime pak *Glavosik*, u fonološkoj inačici *Glavosek*, susreće se u pojedinim kajkavskim govorima, npr. u govoru Podravske Seosveta (usp. Vulić 1995: 86–97).

Iznimno Lovrećić (*ibid.* 317) navodi dvorječno spomendansko ime koje je sveza odnosnoga pridjeva i imenice *dan*, tj. *Vidov dan* za spomendan sv. Vida (15. lipnja).

Posebice je zanimljivo ime *Sredozimci* koje Lovrećić bilježi za spomendan sv. Fabijana i Sebastijana (20. siječnja) (*ibid.* 316), jer je puk smatrao da je njihov spomendan po datumu otprilike u sredini razdoblja vrlo hladnoga vremena. Može se usporediti s fonološkom inačicom *Sridoziimci* u čakavskim govorima otoka Drvenika Veloga i Vinišća kraj Trogira te s tvorbenom inačicom *Seredeznica* koja se za isti spomendan rabi u kajkavskome govoru Šinkovice Šaške kraj Bednje.

Među blagdanska imena koje je zabilježio Lovrećić, a koja su vrlo proširena na širokome govornom području svih hrvatskih narječja, nedvojbeno pripada ime *Sveta tri kralja* (6. siječnja) (*ibid.* 672).

Za blagdan Navještenja (25. ožujka) Lovrećić je u Otoku zabilježio ime *Blagovist* (*ibid.* 316), koje je vrlo često u brojnim hrvatskim govorima. Isto se može reći za ime *Velika Gospa* (*ibid.* 317) za blagdan Uznesenja Marijina (15. kolovoza). Spomendan Gospe Žalosne u novije se vrijeme obilježava 15. rujna, a Lovrećićev datum 1. travnja (*ibid.* 317) ostatak je iz doba kada se taj blagdan slavio u korizmi, koja je često obuhvaćala i taj datum. Lovrećić u Otoku za taj spomendan bilježi ime *Sedam žalosti*, koje je također često u hrvatskim govorima (jer se tim spomendanom Crkva sjeća sedam događaja iz Isusova života od Njegova rođenja do smrti, koji su posebno ražalostili Njegovu Majku Mariju).

Ime *Čista srida* koje je Lovretić (*ibid.* 310) u Otoku zabilježio za prvi korizmeni dan, često je u štokavskim i čakavskim govorima na širokome hrvatskom govornom području. Za treću pak korizmenu nedjelju u Hrvata je vrlo prošireno ime *Bezimena nedilja*, koje je zabilježio i Lovretić u Otoku (*ibid.* 559). U većini se hrvatskih govora za petu, tj. pretposljednju korizmenu nedjelju rabi pučko ime koje je motivirano nekadašnjim običajem vezivanja zvona na taj dan. Te se nedjelje u crkvi nije pjevalo i nisu zvonila zvona u znak žalosti zbog skore Isusove smrti. Lovretić je za tu nedjelju zabilježio ime *Gluva nedilja* (*ibid.* 315). Ista se fonološka inačica (s fonemom *v*) susreće i drugdje u šokačkih Hrvata (npr. u Bačkome Monoštoru i Sonti u Bačkoj)⁷, ali i u različitim novoštokavskim ikavskim govorima, npr. u zapadnoj Hercegovini (usp. Kraljević 2013: 90) te u bunjevačkih Hrvata u Bačkoj (usp. Vulić 2012: 185). Ime *Cvitna nedilja* za posljednju korizmenu nedjelju također je vrlo prošireno u hrvatskim mjesnim govorima.

U pojedinim se govorima šokačkih Hrvata subota pred Cvjetnicom naziva *Cvitna subota*, npr. u Sonti u Bačkoj (usp. Vulić 2012: 186). To je ime zabilježio Lovretić u Otoku (*ibid.* 318). Da bi se u vjerničkome životu istaknula važnost Isusove Muke, tjedan između Cvjetnice i Uskrsa, tj. tjedan Muke Isusove u hrvatskim se govorima najčešće naziva velikim. U govorima u kojima se imenica *nedilja* rabi u značenju 'tjedan', Veliki tjedan naziva se *Velika nedilja*. To ime bilježi Lovretić u Otoku (*ibid.* 315), a susreće se i u drugim govorima šokačkih Hrvata, npr. u Nijemcima i Novome Selu u zapadnome Srijemu, u Monoštoru i Santovu u Bačkoj, ali također i u govorima bunjevačkih Hrvata u Bačkoj (usp. Vulić 2012: 171). Premda je danas uobičajeno u Velikome tjednu posebno obilježavati samo Sveto trodnevlje (od Velikoga četvrtka do Velike subote), šokački su Hrvati dugo imali posebne običaje i na Veliku srijedu. Zbog toga se u brojnim govorima do danas očuvalo ime *Velika srida*, npr. u Novome Selu u zapadnome Srijemu te u Bačkome Monoštoru. To je ime zabilježio i Lovretić u Otoku (*ibid.* 315). Uz Veliki četvrtak zapisao je ovu napomenu o običaju: »Zvona se zavežu. Niki ljudi poste, kad se zvona zavežu, dok se u subotu u jutro ne odvežu« (*ibid.* 315). Običaj odvezivanja zvona na Veliku subotu ujutro (a ne tek u uskrсноj noći) bio je poznat i drugdje, npr. u Svirčima na Hvaru.

U brojnim se šokačkim govorima, u Hrvatskoj i dijaspori, nedjelja poslije Uskrsa zove *Mladi Uskrs*. To je ime zabilježio i Lovretić (*ibid.* 560).

Za blagdan Duhova Lovretić je zabilježio ime *Duovi* (*ibid.* 324). Istu fonološku inačicu nalazimo i u Varošu u Slavoniji (usp. Lukić 1924: 297). Susreće se i u pojedinim čakavskim govorima koji su pod utjecajem novoštokavskoga ikavskoga dijalekta, npr. u govoru Bibinja kraj Zadra (usp. Šimunić 2013: 219).

⁷ To je ime uvrstio i Martin Jakšić (2003: 79) u svoju knjigu *Divanimo po slavonski*.

Osim već spomenutoga naziva *petrovske vrućine* za vrlo toplo vrijeme koncem lipnja, Lovrećić je zabilježio i naziv *gospojinske vrućine* (*ibid.* 13) za vrlo toplo vrijeme oko blagdana Velike Gospe, tj. sredinom kolovoza. Potonji naziv pokazuje da se, premda je Lovrećić zabilježio blagdansko ime *Velika Gospa* (*ibid.* 317), nekoć za taj blagdan rabilo i ime Velika Gospojina, kao npr. u govorima šokačkih i bunjevačkih Hrvata u Bačkoj (usp. Vulić 2012: 174). Zanimljiv je naziv *pasji dani* u frazemske značenju ‘pasja vrućina’ u sintagmi *O Ilinju su pasji dani* (Lovrećić *ibid.* 13). Rečenica *O Ilinju su pasji dani* upozorava na velike vrućine u drugoj polovici srpnja, oko spomendana sv. Ilije, ali, upozorava Lovrećić, »to sad sve manje govore« (*ibid.* 13). Lovrećićeve *petrovske vrućine* i *pasji dani o Ilinju* mogu se npr. usporediti s poslovicom s čakavskoga otoka Drvenika Veloga: *Petar peče, a Ilija pali*. (usp. Čapalija Ljubomirov 2000: 152).

Hrvatske govore svih triju narječja karakterizira velik broj različitih meteoroloških poslovice i uzrečica koje su vezane uz pojedine spomendane svetaca i blagdane. Tako npr. vrlo proširena poslovice *Što Medardo sveti daje, četrdeset dana traje* govori o pučkome predviđanju da će idućih četrdeset dana nakon spomendana sv. Medarda (8. lipnja), meteorološke prilike biti slične kao na taj dan. Sukladno je tomu, Lovrećić (*ibid.* 560) zapisao pučko meteorološko predviđanje u Otoku: *Kako je vrime na svetog Medarda, tako će biti četrdeset dana iza njega*. Tomu je sukladna poslovice iz Luča u Baranji: *Što nam Medard daje, četrdeset dana traje*. U srednjemu Gradišću u Austriji, npr. u mjestu Frakanavi, slažu se s tom prognozom, pa vele da će četrdeset dana padati kiša, ako bude padala na spomendan sv. Medarda: *Ako na Medarda curi, onda oš četrdeset dan curi*, odnosno *Ako se na dan Medarda nebo plače, četrdeset dan se zemlja dalje smače*.⁸ Poslovice karaševskih Hrvata u selu Ravniku u Rumunjskoj obuhvaća razdoblje od šest tjedana, što je malo više od četrdeset dana: *Što Medarda daje, šest nedelje traje*.

Budući da je oko spomendana sv. Ilije (20. srpnja) često bivalo grmljavinsko nevrijeme, u Otoku su vjerovali da, ako baš nije na taj dan, bit će koji dan nakon Ilinja. Budući da je dva dana poslije spomendan sv. Magdalene, smatrali su: *Ako ne grmi na Ilinje, mora na svetu Mandalinu* (Lovrećić *ibid.* 560).

U kontinentalnim krajevima često je padala kiša oko blagdana sv. Lovre (10. kolovoza)⁹. Sukladno je tomu i Lovrećić (*ibid.* 561) u Otoku zapisao: *Sveti Lovrenac se pomokri u bostan. Od to doba su lubenice vodene*.

⁸ U nekim drugim dijelovima Gradišća predviđaju da se vremenske prilike kakve su na spomendan sv. Medarda ne će mijenjati do kraja tekućega mjeseca (lipnja), što je znatno kraće od četrdeset dana. Zato kažu: *Vrime na Medarda do konca miseca dura* (usp. Schoretits 2009: 84).

⁹ Tako npr. na otoku Krku kažu: *Do Lovrečevi s prahon, od Lovrečevi s kalon* (usp. Turk 1995: 96; Sijerković 1997: 38), tj. do spomendana sv. Lovre sve je suho i prašno, a nakon toga su kiše i blato. U zaseoku Ivanci Zagorja Ogulinskoga poznata je poslovice: *Sveti Lovrenac – svaki zdeanac otvore-nac*, koja također ističe kišu i skupljanje nove vode u zdencima na spomendan sv. Lovre.

Lovretić je zabilježio i stih narodne pjesme koji govori o jesenskome vremenu oko blagdana Male Gospe: *Ide jesen, ide gospa mala* (*ibid.* 13). Može se usporediti s poslovicom bunjevačkih Hrvata u Bačkoj: *Jesen prava, Gospojina mala* (usp. Vulić 2012: 174).

U Otoku se početak jesenske sjetve veže uz spomendan sv. Mateja. Odatle uzrečica *Sveti Matej prva sidba, o Mijlju druga sidba, o Lučinu treća sidba* (*ibid.* 561), što znači da je na Sv. Mateja (21. rujna) prva sjetva, na Sv. Mihovila (29. rujna) druga sjetva, a na Sv. Luku (18. listopada) treća sjetva.

Oko spomendana sv. Martina (11. studenoga) već se mogao očekivati snijeg pa stoga piše Lovretić (*ibid.* 13) da Otočani »gataju, oće li sveti Martin doći na bi-lom konju«. Iz istoga razloga pomurski Hrvati kajkavci u Mađarskoj imaju uzrečicu *Marten na belco dojaše* (usp. Vulić 2013: 103). U Sloveniji sv. Martin također *prijezdi na belcu*. Sukladnu poslovicu imaju Česi i Poljaci (usp. Keber 1996: 341).¹⁰

Prema Lovretiću, Božić je za Otočane »prvi zimski svetac« (*ibid.* 13) jer je to prvi blagdan nakon kalendarskoga početka zime kao godišnjega doba.

U brojnim se hrvatskim govorima rabi poslovica koja predviđa da će od spomendana sv. Katarine Aleksandrijske (sv. Kate) (25. studenoga) početi padati snijeg, npr. u šokačkoj Sonti u Bačkoj: *Sveta Káta snîg za vráta* (Sonta). Zato nije začudno što je i Lovretić u Otoku zabilježio: *Sveta Kata, evo snig na vrata* (*ibid.* 561). Otočka poslovica: *Sveti Luka svima drva lupa, sveta Kata unaša za vrata, sveti Toma snova nosi doma* (*ibid.* 561) govori o tome da drva za ogrjev trebaju biti pripremljena već oko spomendana sv. Luke (18. listopada), oko spomendana sv. Kate već se intenzivno troše, a oko spomendana sv. Tome (21. prosinca) već su potrošena i treba nova donositi doma.

Brojne su i u hrvatskim govorima vrlo različite poslovice koje prognoziraju dugu zimu, ako je za Božić (25. prosinca) razmjerno toplo¹¹. U Otoku su takve poslovice: *O Božiću juga, bit će zima duga te Ako nije došla zima o Božiću, doći će o gljožiću* (*ibid.* 562).

¹⁰ Premda su u današnje vrijeme asocijacije koje puk veže uz bijeloga konja sv. Martina ponajprije meteorološke, u prošlosti je mogao imati drukčije značenje, pa A. Zaradija Kiš (2004: 47) piše: »Kult jahača je najslikovitiji iskonski oblik kulta mrtvih u kojem je nadnaravna snaga potpuno izražena i pripada temeljima ljudskoga vjerovanja, a jedan je od primarnih elemenata keltskoga vjerovanja koje se upravo putem konja uspjelo transportirati do naših dana. Sv. Martin, jahač na bijelom konju, nije simbol smrti već nositelj poruke svijeta mrtvih, on je veza između živih i mrtvih, između poganskoga i kršćanskoga kulta mrtvih«.

¹¹ Npr. kod čakavaca na otoku Krku: *Ko je Božić gizdovac, Vazan je stiskavac* (Turk 1995: 97), *Do Božića med, od Božića led* (*ibid.* 96); u Malome Ižu na otoku Ižu: *Do Božića teplo i sito – po Božiću hladno i gladno* (Jelić 1987: 93); u austrijskome Gradišću: *Božići na placi, Vazmi za pećom* (Scho-retits 2009: 88), u Frakanavi u Gradišću: *Zelenu se na Božić poje i sinokoše, mrzli Vazam ufajmo se*; kod kajkavaca u Zlataru u Hrvatskome zagorju: *Zaelaeni Božić – bieli Vuzem* (Sviben 1996: 110).

Također se ne priželjkuje sunčano vrijeme na Svijećnicu. Taj se blagdan smatra sredinom zime i zato mu je datum prikladan za predviđanje meteoroloških prilika u drugoj polovici zimskoga godišnjeg doba. Smatra se da će, ako je bilo hladno prije Svijećnice, nakon toga blagdana postajati toplije. Ako je pak na Svijećnici toplo, onda će se zima vratiti. O tome u Otoku vele: *Ako je na Svitlo Marinje u jutro vedro, onda medvid izajde iz svog brloga, pa se provalja, a onda se opet dublje zakopa; a ako je oblačno, ostane vani, pa tako gataju, da će skoro zima proći* (ibid. 559). Kajkavci u Međimurju slažu se s takvim predviđanjem: *Na Svećnici medved ide z luknje glet: će je vuni lepo, se još globe zakopa*. Čakavci u Frankanavi u austrijskome Gradišću također imaju meteorološku poslovicu: *Ako na Svićnicu sunce jutro rano sviti, onda će još dužička zima bit*. Istoga je značenja i poslovice iz čakavskih Oštarija u središnjoj Hrvatskoj: *Ako je Prva Svetca za pećom, druga je pod plotom* (tj. ako je za Svijećnicu hladno i boravimo kraj peći, na Navještenje ćemo uživati na zraku).

Naglo zatopljenje oko blagdana Blagovijesti godi životinjama, ali može biti štetno za ljudsko zdravlje. Lovrećić je zabilježio: *Blagovist pripovist, goveda u obist, a svit u nesvist* (ibid. 316). Sličnih poslovica ima i drugdje, posebice među štokavcima, npr. u zapadnoj Hercegovini: *Blagovist – goveda u obist*, ali i čakavcima, npr. na otoku Drveniku Velome te u Vinišćima kraj Trogira: *(Gospe) Blagovist, gonte koze u jobist*; u Komiži na Visu: *Gospa Luncijota – sve zvirenje vonka*. Zanimljivo je i otočko meteorološko pučko vjerovanje da ako nije hladno prije spomendana Četrdeset mučenika (10. ožujka), sv. Grgura Velikoga (12. ožujka) i blagdana Blagovijesti (25. ožujka), bit će nakon njih: *Blagovist, četrdeset mučenika i Grgurovo zovu se zli sveci, jer vele: ti ako ne tiraju zlo vrime prid sobom, vuku ga za sobom* (ibid. 559). O tome govori i ova otočka poslovice: *Koliko su žabe dugo prije Blagovisti pivale, toliko će posli šutiti* (ibid. 560).

Vinogradari se boje mraza sredinom svibnja. Obično je posljednji mraz znao biti na spomendan sv. Sofije (15. svibnja) i taj je mogao jako naškoditi vinovoj lozi i osiromašiti buduću jesensku berbu. Zato se u narodu govorilo da je sv. Sofija popila vino. Lovrećić (ibid. 560) piše: *Sofija ispija. Onda su zadnji mrazovi*. Poslovice toga tipa susreću se i drugdje u kontinentalnoj Hrvatskoj i u dijaspori, npr. u čakavskim Oštarijama *Sveta Sofija vino popila*, u temeljno čakavskome govoru Hrvatskoga Groba u Slovačkoj: *Žofa vino vipije*. U kajkavskim Molvama u Podravini ističe se da već kiše početkom svibnja škode vinovoj lozi, a ako padaju i na Sv. Sofiju, ne će biti vina. Zato kažu: *Filip pije, Šofija dopija*.

Smatra se da se dobar urod žitarica već može prepoznati oko spomendana sv. Jurja (23. travnja). Lovrećić (ibid. 560) piše: *Ako je na Đurđevo zeleno žito toliko, da se kroz prste ne vidi zemlje, bit će obilan plod*. Tomu je srodna poljoprivredna prognoza iz austrijskoga Gradišća: *Ako se zec na Jurjevu u hrži zna skriti, onda će to ljeto dobra žatva biti*.

U hrvatskim se govorima susreću i uzrečice koje spomendan sv. Martina (11. studenoga) vremenski određuju u odnosu na blagdan Svih svetih, tj. koje kazuju da je devet dana između njih. U Otoku u Slavoniji ta uzrečica glasi: *Od Svi sve-ti Martindan deveti* (*ibid.* 561). U Martincima u mađarskome dijelu Podravine, kojih govor pripada slavonskomu dijalektu, govori se: *Svi sveci, a Martin deveti* (Franković 2012: 178). Takav se tip uzrečica susreće i drugdje. U kajkavskome Lukovišću u mađarskome dijelu Podravine govori se *Si sveti, a Martin deveti* (Lovkovics 2000: 119). U novoštokavskim ikavskim govorima u Dalmatinskoj zagori, npr. u Trilju te u zaseoku Ovrlja u Otoku kraj Sinja: *Martin sveti po Sisvetin dan deveti*. Potpuno istu inačicu rabe u čakavskim Vinišćima kraj Trogira. A. Zaradija Kiš (2004: 48) upozorava na povezanost te hrvatske poslovice s irskom poslovi-com koja u prijevodu glasi: *Devet noći plus jedna od Sumaina do Martina*: »Ova irska poslovice objedinjuje i keltsku i kršćansku tradiciju, naglašavajući razdoblje od prvih deset dana studenoga, gdje je noć od 10. na 11. studenoga vrijeme razli-čitih rituala radi čašćenja sveca«.

Spomendan je sv. Andrije neposredno prije početka adventskoga razdoblja, koje je tradicionalno (kao što je korizma pred Uskrsom) bilo vrijeme duhovne pri-preme za veliki kršćanski blagdan Božić. Zato je spomendan sv. Andrije označavao kraj predadventskoga razdoblja, a time i kraj zabavama, plesovima, svadba-ma i sl. Odatle Lovretićeva uzrečica iz Otoka: *Sveti Andrija svim zavezanija* (*ibid.* 561)¹². Zbog takvoga poimanja adventa kao vremena duhovne pripreme, korizmu su nazivali *prolitni advent*, a taj je trajao i duže od korizme, tj., premda je poči-njao već prvoga dana korizme, protezao se i nakon Uskrsa. Zato Lovretić piše: *Od Čiste sride do Markova je prolitni advent. (...) Do Markova kolo ne igra i slabo se sokakom zapiva* (*ibid.* 455). Objašnjava i zašto je taj *prolitni advent* bio duži od korizme: *Advent zovu i to vrime od Uskrsa do Markova, jer onda još gajde ne svi-rajaju* (*ibid.* 404, podrubnica 1). Pritom ponovno naglašava da razdoblje koje pret-hodi jesenskomu adventu (tj. adventu prije Božića i predbožićnoj duhovnoj obno-vi) završava spomendanom sv. Kate, odnosno sv. Andrije: *Od Markova do svete Kate, svetog Andrije, piva se, igra se, kako ko 'oće* (*ibid.* 455).

U hrvatskome puku, posebice u sjevernoj Hrvatskoj te u dijaspori, nerijetko je bio običaj da mladići polijevaju djevojke na Uskrsni ponedjeljak, a ponegdje na Uskrsni utorak djevojke polijevaju mladiće (usp. npr. Franković 2011: 229–231). Nekoć se polijevalo cijeli tjedan, pa Lovretić (*ibid.* 560) piše: *Od Uskrsa do Mla-dog Uskrsa traje vodena nedilja*.

¹² U nekim drugim krajevima u kojima žive Hrvati predadventska su vesela događanja završavala već spomendanom sv. Kate (25. studenoga). Odatle u Mienovu u austrijskome Gradišću uzre-čica: *Katarina zapre mužiku*, a u Cerovcu kraj Slunja u središnjoj Hrvatskoj: *Sveta Kata zatvara pi-rovam vrata* (tj. nema više svadbi).

Zabilježio je Lovrećić (*ibid.* 562) i zanimljivo pučko vjerovanje: *Ako je prvi dan Božića u petak, bit će one godine puno bisni pasa*. Korijene te poslovice valja tražiti u višestoljetnoj hrvatskoj pučkoj astrologiji koja je mješavina različitih vjerovanja, posebice astrologije i pučke meteorologije u kombinaciji s kršćanstvom. Tako se npr. u astrološkome rukopisu Ivana Mavrovića iz 1772., koji je nastao u gradu Krku na otoku Krku, mogu naći napomene kako *u petak jest Adam stvoren, u petak sagrišil je, u petak ubi Kajin Abela, u petak potop bil je, u petak ubi David Golijata: u petak jest odsičena glava Jivanu Krstitelju, u petak jest raspet Gospodin Isukrst na križu*. Također: *Ako Rojstvo Isukrstovo dojde u petak, to zima tesna i snižna, očima bolest, i žetva dažjena*.¹³

Čestitanja na Badnjak (24. prosinca) koja je Lovrećić zabilježio u Otoku tipična su za šokačke Hrvate, koji uz Badnjak obično rabe i ime *Adam i Eva*¹⁴, npr. »U jutro rano na Badnjak: *Faljen Isus! Čestit vam Adam i Eva!*« (*ibid.* 306). »Na večer na Badnjak: *Čestit vam Bog i Božić i Adam i Eva!*« (*ibid.* 307). Na spomendan sv. Stjepana Prvomučenika (26. kolovoza) govori se: *Čestit vam Bog i Božić i Sveti Stipan!*, a na Novu godinu (1. siječnja) *Čestitam vam Novu godinu* (*ibid.* 309).

U šokačkih je Hrvata često ime *Kokošji badnjak* za dan koji prethodi Badnjaku (23. prosinca). Veže se uz različita pučka vjerovanja. O tome danu Lovrećić piše: »Na kokošji badnjak (dan prije badnjaka) rane se kokoši devet puta i to u jedeku¹⁵: jedek se metne uokolo i uokolo naspu rane, ali se ne vabe. To vraćaju, da kokoši ne idu na drugu stranu nesti« (*ibid.* 306). Šokačka pak Hrvatica R. Silađev, koja je iz Sonte u Bačkoj, objašnjava da se na taj dan ne smije *krpiti* jer se u tome slučaju zašije i kokošja stražnjica pa kokoši više ne će nesti jaja (usp. Silađev 2007: 23.).

Imena dana u pokladnome razdoblju, koji prethode Pokladnoj nedjelji (tj. posljednoj nedjelji prije Korizme), uglavnom su ista u većine šokačkih Hrvata. O tim danima Lovrećić (*ibid.* 310) piše:

Sramotni ponediljak. Onda počinju svakake sramote.

Ubojni utorak (jer je taj dan Isus ubojice trpio).

Vrtićeva srida. (Taj se je dan zavrtilo svemu svitu, niko pametan nije). 1. Ništa se ne smije okretati. 2. Žene ne predju, da jim se mozak ne zavrtili.

Usnovani četvrtak (jer je taj dan Isus svit osnovo).

¹³ Budući da je riječ o rukopisu iz 18. stoljeća, napisan je starim slovopisom i pravopisom: *u Petak yest Adam stvoren, u Petak sagrisilye, u Petak ubi Kayin Abela, u Petak Potop bilye, u Petak ubi david Goliata: u Petak yest odsicena glava yivanu kerstitelyu, u Petak yest razpet Gn: isukt: na krixu*. Također: *Ako Roystvo Isukerstovo dojde u petak, to zima tesna, i snixna, ocima bolest, i xetva daxyena*.

¹⁴ Adam i Eva su, uz Badnjak, zabilježeni u katoličkim kalendarima na datum 24. prosinca.

¹⁵ Tj. unutar konopca.

Mišji petak (jer su onda sve životinje stvorene).

Zaklopita subota, jer se taj dan završuju ti dani.

R. Silađev navodi gotovo ista imena u Sonti, osim za četvrtak (tj. *Sramotni ponediljak*, *Ubojni utorak*, *Vrtičeva srida*, *Debeli četvrtak*, *Mišji petak*, *Poklopita subota*), ali su joj objašnjenja postanka imena tih dana opet drukčija od Lovrećićevih. Jedino im je zajedničko objašnjenje za postanak imena *Vrtičeve srede*: »Ako u ponediljak iglom radiš, osramotićeš se. Utorak ćeš se ubosti i prsti će ti se brat. Na vrtičevu sridu žene nikako nisu tile prest, niti štogoda drugoga radit što se okreće. Jel ako se to tako radi oće bolit glava. U petak ako puno radiš zaleće se miševi u kuće. U subotu poklopi već jedamput sve poslove! Mi dica smo se najviše radovali debelomu četvrtku. Taj dan bi se valjalo devet puta madžarit¹⁶« (Silađev 2007: 48). Neka od tih imena susreću se i drugdje u Hrvata, npr. u kajkavaca *Vrteča sreda* (usp. Moslavec 2002: 156).

Za posljednja tri dana u pokladnome razdoblju Lovrećić (*ibid.* 310) navodi imena *Pokladna nedilja* (ili *Prvi dan poklada*), *Drugi dan poklada* te *Treći dan poklada* ili *Pokladni utorak*. Silađev (2007: 49) ih pak naziva *Pokladna nedilja*, *Pokladni ponediljak* i *Pokladni utorak*. Ta se imena susreću i drugdje u Hrvata, ponajprije štokavaca.

Za drugi dan u korizmi, tj. četvrtak nakon *Čiste sride*, Lovrećić navodi ime *Lakomi četvrtak* te objašnjava: »Zove se *lakomi*, jer mladež pojede taj dan, što je još mrsna ostalo iza poklada. Prije, dok su više postili, davali su ciganima na Lakomi četvrtak sve, što je ostalo od poklada. Sad pojedu i sami, što god bude mrsna« (*ibid.* 311).¹⁷

Ostale dane između *Čiste sride* i prve korizmene nedjelje Lovrećić naziva *Čisti petak* i *Čista subota* (*ibid.* 311).

Brojni navedeni primjeri pučkih imena blagdana i spomendana, a također uz njih vezanih poslovice i uzrečica u Otoku u Slavoniji, jasno pokazuju snažnu povezanost ne samo s ostalim šokačkim govorima nego s hrvatskim etnolingvističkim blagdanskim i spomendanskim nazivljem u cjelini.

¹⁶ Glagol *madžarit* Silađev rabi u značenju 'peći slaninu na ražnju'.

¹⁷ Zanimljivo je da se u literaturi to ime susreće za posljednji četvrtak prije korizme, a ne za prvi četvrtak u korizmi. Tako se npr. u tekstu potpisanome inicijalima Š. I., u kojemu je riječ o rac-kim Hrvatima u Baćinu u mađarskome dijelu Bačke (koji su također govornici slavonskoga dijalekta) posljednji četvrtak prije korizme naziva *lakumac* (*Narodne novine*, br. 2, Budimpešta, 13. siječnja 1977., str. 1), a u *Hrvatskome kajkavskom kalendaru* taj se dan naziva *lakomec* (Moslavec 2002: 157).

Literatura, vrela i usporedbena vrela

- ČAPALIJA LJUBOMIROV, NIKOLA. 2000. Poslovice i slični usmeni književni oblici u Drveniku. *Zbornik otoka Drvenika*. 2. Ur. Pažanin, Ivan. Drvenik: Župa sv. Jurja Mučenika – Drvenik, 151–160.
- FRANKOVIĆ, ĐURO. 2011. *Blagdanski kalendar 1*. Đakovo: Grad Đakovo – Đakovački kulturni krug.
- FRANKOVIĆ, ĐURO. 2012. *Blagdanski kalendar 2*. Đakovo: Grad Đakovo – Đakovački kulturni krug.
- JAKŠIĆ, MARTIN. 2003. *Divanimo po slavonski*. Zagreb: Pergamena.
- JELIĆ, ROMAN. 1987. Pabirci iz govora Maloga Iža. *Čakavska rič*, XV/2, Split, 93–101.
- KEBER, JANEZ. 1996. *Leksikon imen*. Celje: Mohorjeva družba.
- KRALJEVIĆ, ANTE. 2013. *Ričnik zapadnoercegovackoga govora*. Široki Brijeg – Zagreb: Ogranak Matice hrvatske u Širokom Brijegu – DAN d. o. o.
- KURET, NIKO. 1989. *Praznično leto Slovencev. Starosvetne šege in navade od pomladi do zime*. knj. 1. Ljubljana: Družina.
- LACH, MAKSIMILIJAN. 1941. *Životi svetaca za svaki dan. Za mjesec travanj*. Zagreb: Hrvatsko književno društvo sv. Jeronima.
- LOVKOVICS, KATALIN. 2000. Frazeme, poslovice i izreke iz Lukovišća u Podravini (III. dio). *Etnografija Hrvata u Mađarskoj 2000*, VII/7, Budimpešta, 115–122.
- LOVRETIĆ, JOSIP. 1886. Na Antunovo. *Vienac*, XVIII, Zagreb, 6–7.
- LOVRETIĆ, JOSIP. 1897. Filipovčica. *Crtica iz Slavonije. Prosvjeta*, V/10, Zagreb, 11.
- LOVRETIĆ, JOSIP. 1990. *Otok*. Pretisak. Vinkovci: Dukat.
- LUKIĆ, LUKA. 1924. Varoš. *Narodni život i običaji. Zbornik za narodni život i običaje*, XXV, Zagreb, 255–349.
- MARKOVIĆ, JOSIP. 1986. *Običajnik župe Sikirevci*. Sikirevci: Rimokatolički župni ured.
- MARTINOVIĆ, MIRKO; BATARILO, ŽELJKO. 2015. *Josip Lovrećić prilozi za biografiju (povodom 150. obljetnice rođenja)*. Otok: Grad Otok.
- MAVROVIĆ, IVAN (rukopis iz 1772.). *Knigge mnogo lipe i koristne ukoihse nahay-ayu pianete od svih misecev u komuse čovik rodi i skimi zlamenyi, i stomuse u xivotu dogodi, i kada ima umriti upisana po xaknu ivanu mavrovichu, U veyi. letta M.DCC.LXX.II*.
- MOSLAVEC, SLAVICA. 2002. Poklade i pepelnica. *Hrvatski kajkavski kolendar 2002*. Čakovec: Matica hrvatska Čakovec, 156–159.
- SCHORETITS, ANA. 2009. *Sram za tram. Kroatische Sprichwörter II*. Željezo: Hrvatsko kulturno društvo u Gradišću.
- SEKEREŠ, STJEPAN. 1977. Govor Hrvata u južnoj Baranji. *Hrvatski dijalektološki zbornik*, 4, Zagreb, 323–484.

- SIJERKOVIĆ, MILAN. 1997. Krčko vrijeme tijekom godine. *Krčki kalendar 1997*. Ur. Žgaljić, Josip. Krk: Glosa d. o. o., 24–46.
- SILAĐEV, RUŽA. 2007. *Divani iz Sonte*. Subotica: NIU Hrvatska riječ.
- SILAĐEV, RUŽA. 2011. *Šokica pripovida*. Subotica: NIU Hrvatska riječ.
- SVIBEN, KAZIMIR. 1996. Narodne poslovice i izreke zabilježene u zlatarskom kraju. *Kajkavski zbornik*. Ur. Finka, Božidar; Sović, Ivan; Težak, Stjepko; Sviben, Mirko. Zlatar: Narodno sveučilište Ivan Goran Kovačić, 89–132.
- ŠIMUNIĆ, BOŽIDAR. 2013. *Rječnik bibinjskoga govora*. Zadar: Ogranak Matice hrvatske u Zadru.
- TURK, MARIJA. 1995. Krčke poslovice. *Krčki kalendar 1995*. Ur. Žgaljić, Josip. Krk: Glosa d. o. o., 94–98.
- VULIĆ, SANJA. 1995. O nekim hrvatskim pučkim imenima dvaju blagdana sv. Ivana Krstitelja. *Riječ*, I/1–2, Rijeka, 83–88.
- VULIĆ, SANJA. 1999. Iz čakavske tvorbe blagdanskih imena. *Hrvatski dijalektološki zbornik*, 11, Zagreb, 63–73.
- VULIĆ, SANJA. 2009. *Vitezovi hrvatskoga jezika u Bačkoj*. Subotica: NIU Hrvatska riječ Matica hrvatska, Ogranak Subotica.
- VULIĆ, SANJA. 2012. O pučkim blagdanskim imenima bunjevačkih i šokačkih Hrvata u Bačkoj (u okviru hrvatskoga pučkog blagdanara). *Hrvati u Vojvodini identitet(i), procesi i društvene aktivnosti*. Ur. Bara, Mario; Vukić, Aleksandar. Zagreb – Subotica: Institut za migracije i narodnosti – Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata, 163–193.
- VULIĆ, SANJA. 2013. O pučkim imenima blagdana sv. Martina i martinjskom nazivlju u čakavštini, štokavštini i kajkavštini. *Čakavska rič*, XLI/1–2, Split, 95–110.
- VULIĆ, SANJA; BORIĆ, MARIJANA. 2016. Krčki astrološki rukopis iz 18. stoljeća s tekstološkoga motrišta i u kontekstu srodnih djela. *Dvadeset šesti Marulićevi dani* (knjižica sažetaka). Ur. Jozić, Branko; Lučin, Bratislav. Split: Književni krug Split, 26–27.
- ZARADIJA KIŠ, ANTONIJA. 2004. *Sveti Martin: kult sveca i njegova tradicija u Hrvatskoj*. Zagreb: Institut za etnologiju i folkloristiku.

Holidays and remembrance days in Josip Lovretić's writings (folk names, terminology, proverbs and sayings)

Summary

Among the ethnographic works in Rev. Josip Lovretić's rich bibliography, the monograph *Otok* stands out. Within the monograph is a precious record of folk holiday names and remembrance day names, as well as proverbs and sayings related to those days in the Slavonian village of Otok. Lovretić also mentions the names of certain days during the carnival period.

In this paper, Lovretić's material is compared with the compatible names, proverbs and sayings in the dialects of other Šokci Croats, including Šokci Croats in the Diaspora and in other Croatian dialects (Štokavian, Čakavian, and Kajkavian). Attention is drawn to a number of interesting coincidences.

Ključne riječi: Josip Lovretić, Otok, blagdansko ime, ime spomendana, poslovica, uzrečica, usporedbe

Keywords: Josip Lovretić, Otok, holiday name, remembrance name, proverb, sayings, comparisons